

Нина М. АТЛАГИЋ*
ИТТ Музеј Београд

ПОСТМАЈСТЕРИ ПЛЕМИЋИ И ЊИХОВИ ГРБОВИ У ХРВАТСКОЈ, СЛАВОНИЈИ И ВОЈВОДИНИ У 18. И 19. ВЕКУ

Апстракт: Још од појаве Француске револуције 1789. године племство је престало бити господујући слој. Зато је оно могло уживати само одређена права. У раду су обрађени начини добијања племства. Надаље, племство су добијали само они појединци који су имали одређене заслуге за државу или владара. Међу добитницима племства било је разних занимања, међу којима посебно: рачуновође, трговци, суди, правници лекари, апотекари, ветеринари. Ипак, најбројније је било племство добијено за војничке заслуге, са разним војним чиновима: од поручника до фелдмаршала. Степен добијеног племства зависио је од величине и значаја учињеног дела за државу или владара. Мало је познато да је међу добијеним племством било и постмајстера¹ (управника пошта). Ми у овом раду обрађујемо пет породица племићког порекла и њихове грбове по уобичајеној међународној научној хералдичкој методологији: Хараминчић, Андрејевић, Оршић, Зитвај и Херцер. Уједно доносимо и слике њихових грбова. На нама је да даље истражујемо и обрађујемо све оне поштаре племиће и њихове грбове.

Кључне речи: Српско племство, грбови, Хрватска, Славонија, Војводина.

Феудални систем у појединим европским земљама био је различито развијен, па је и обележје племства било различито. Већ крајем 19. века племство је имало углавном социјалну вредност, јер је оно, након победе француске револуције 1789. године, престало бити господујући слој. У појединим земљама то се догодило на присиљан начин. У Угарској, Хрватској, Далмацији и Славонији и Војводини, племићи су се сами одрекли својих повластица. Од тада племићи су користили само одређене повластице: употребу племићке титуле, грба, придевка, право приступања одређеним витешким редовима и друга права. Углавном, племство је до 1848. године уживало ове повластице: племић се није могао затворити ако није законито позван; племић је био подвргнут само суду владара, али владар му није могао нанети штету ако није законито саслушан и осуђен; племићи су били ослобођени од присилних и јавних радова, од пореза, али су били у обавези да бране земљу ако би било потребно. Ако би краљ погазио племићка права, племић би имао право да се одупре оружјем (од времена Златне буле Андрије II 1222. године),

* ninazmaj@gmail.com

1 Постмајстер, немачки: управитељ поште. Види: Bratoljub Klajić, *Veliki rječnik stranih riječi*, Zora, Zagreb, 1968, str. 1046.

али је ова привилегија укинута 1687. године. Сваки племић имао је право учествовати у раду државног сабора, стварању закона, али касније је ово право ограничено (Атлагић 2011: 5).

На подручју некадашње Хрватске, Славоније и Војводине породице, ако нису вукле порекло из праплемства, могле су стећи племство на пет начина и то: краљевском донацијом (*Donatio Regiae*), грбовницом или племићким листом (*Litterae armales*, *Wappenbrief*), перфекцијом, адопцијом и индигентом (Hauptmann 1950: 83).

Краљевска донација – *donatio regia* је подела племићких имања. Неплемићи оваквом поделом имања постали су племићи (Војничић – Kninski 1896: 4). Да би донација била правно валидна морала је бити подељена по окруженом владару. Изнимка је била само донација губернатора Ивана Хуњадија која је имала законску валидност. Племићем би се постајало само ако би племићки лист имао облик свечаног привилегија, и ако би био проглашен пре истека времена од годину дана (*statutio*).

Грбовницу или племићки лист - *litterae armales* делили су угарско – хрватски краљеви оним појединцима којима нису хтели даровати племићко имање (Атлагић 2011: 6). Овај обичај увео је краљ Сигисмунд (1387 – 1437). После њега, кроз читав 15. и првих година 16. века овакви племићки листови били су ретки. Тек краљеви из династије Хабзбурговаца почели су грбовнице подељивати у великом броју. Важно је напоменути, да између листовног и донационалног племства није било разлике. Они су по закону потпуно равноправни (*MEMBRA REGNI HUNGARIAE CORONAE*). Било је племићких листова с којима није додељена донација већ у 13. веку, а један је познат из 1344. године, којег је издао хрватски бан, који је у овом случају вршио право величанства. Од 15. века са племићким листовима и грбовницама – *litterae armales* подељени су дотичницима и грбови.

Грб по сведочанству већине европских језика значи оружје (*arma*, *armes*, *armoiries*, *Wappen*). У време када су први грбови настали (11. век) право ношења оружја имало је само племство. Из тога произлази да је само племство имало право на употребу грба. Међутим, подељивање грбова по владару не значи нобилитацију, јер су и многи грађани и прости људи имали додељених грбова по владару. То значи да су грб могле стећи и особе којима по њиховом јавно - правном положају не би припадао. На подручју Хрватске, Славоније и Војводине, познат је, до данас, само један овакав случај по владару подељени грађански грб. То је грб којег је губернатор Иван Хуњади поделио у Темишвару 13.10.1447. године Николи Поганију грађанину града Торде. Те грађанске породице које су од краља добиле грб, неосетно су доспеле међу племиће и то помоћу својих грбова.

Грбовнице нису увек морале бити и племићке дипломе, јер су владари додељивали грбове и неплемићима без нобилитације, а и правим племићима којим није била потребна нобилитација. Тако је угарско-хрватски краљ Сигисмунд поделио више од 70. грбовница, а од њих само су две уједно и племићки листови: грбовница Бенедикта Вадкертија од 1415. године и краљевог бријача Михаила Даба Загребачког из 1430. године. Све остале грбовнице биле су једноставне, јер се из текста сазнаје да су донатори већ пре били племићи. Постоји три врсте грбовница: у којима је грб описан а није насликан, у којима се уз опис налази слика грба и на којима се грб налази али нема грбовног описа. У најстаријој грбовници грб је описан, али није насликан.

Ако је нетко донацијом или грбовницом добио племство, а онда и племићко право повластице, или ако је краљевском милошћу постао високи племић, морао је то јавно огласити. Зато су предлагали своју повељу Земаљском сабору да је јавно прогласи, а на оригиналној повељи то проглашење потврди и онда забележи у записнику оваквом формулом: „*Armales seu nobilitares litterae egregii N. N in Regno sunt publicatae et acceptatae nomine contradicente*“ или код подељивања високог племства (барунства и грофовства): „*Gratiales magnifici N. N super honore et dignitate Liberi Baronis lectae et publicatae sunt*“ (Војничџ – Кнински 1894: 6).

Чин којим се страни племић уврсти међу домаће племство зове се индигенат. Он се могао поделити само по круњеном владару и уз дозволу сабора. Ако је неки странац доселио у земљу, морао је стећи држављанство уз признање туђег племства, тзв. индигенат, морао се у сабору прогласити овом формулом: „*Dominus N.N, deposito in facie Regni solito et solemni juramento, ipse suiwue haeredes et posteritates utriuswue sexus in indigenas recepti sunt*“. Хрватски индигенат није био истоветан са угарским па се морао посебно стећи (Атлагић 2011: 7).

Многе породице су изгубиле своје повеље, зато су белешке у саборском записнику од велике приватно правне важности, јер су понекад биле једино доказало за поједине породице. У Хрватском Државном Архиву у Загребу налазе се изворни саборски записници од 1557. до 1831. године под називом „*Acta articuli Dominorum Statuum et ordinum Regni*“. Постоји 12. фолио свезака тих записника. Из ових 12. књига записника Иван пл. Бојничџ је објавио имена оних племића који су на сабору проглашени од времена 1557. до 1848. године у својој књизи под називом „*Series nobilium quorum litterae armales in general congregationibus regnorum Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae publicatae et acceptatae sunt A. 1557 – 1848, Zagreb, 1896.*“²

Под перфекцијом подразумева се краљевска привилегија која проглашава ћерку или сестру задњег мушког потомка једне породице мушкарцем, те преноса племићког права на њу и њезине потомке. Овде је важно напоменути да није реч о утемељењу новог племства него о установљењу нове племићке породице.

Адопцијом може се племство, само уз дозволу краља, пренети на другу особу.

Када су 1745. године припојене Пожешка, Вировитичка и Сремска жупанија Хрватској, добиле су своје жупане. У њих је стизало много племића из Хрватске, Угарске и мали број из других земаља. Досељени племићи вршили су разне жупанијске службе, а стекли су и поседе на темељу разних наслова: краљевских донација, записа, залога, куповином и другим начинима. Да би уживали своја племићка права и осигурали их свом потомству, морали су своје племство доказати веродостојним сведочанством и онда их прогласити на жупанијским скупштинама. Такви докази

2 Пл. Бојничџ (1858 -1925), историчар и архивиста. Био је директор Земаљског архива у Загребу (данас Хрватски Државни Архив) у времену од 1892 – 1925. године. Његов докторат носи наслов „Кривотворење исправа у средњем вијеку“. Постао је лектор мађарског језика 1882. године на Филозофском факултету у Загребу, а од 1887. до 1889. био је народни посланик Народне странке у Хрватском сабору. Истраживао је и објављивао из разних области: политичка историја, историјски фолклор, лов на вештице, накит, мода, живот дама у прошлости, хералдика, сфрагистика, дипломатија, генеалогичка, нумизматика, археологија, историја племства итд. Био је носилац многих високих признања и одликовања, како домаће тако и иностране провенијенције. Српски краљ Александар обреновић одликовао га је Орденом Св. Саве трећег степена.

за племство били су: *Litterae armales* – племићки лист или грбовница; *Litterae donationales regiae* – краљевска даровница земаљског поседа; *Litterae donationales palatinales* – даровница палатина; *Litterae testimoniales super nobilitate* – сведоџба о племству, а такве налазимо: *Articularis congegationum generalium regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae* – чланак хрватског сабора о проглашењу племства; *Testimoniales comitatus* – сведочанство жупаније да је дотичник уписан као племић; *testimoniales univesitatis nobilium Campi turopolya* – сведочанство племените општине Туропоље што је издавала ова општина у смислу краљевске дипломе од 7.1.1737. године; *Testimoniales Sedis Siculorum* – сведочанство сикулских столица у Ердељу; Сведочанство бискупа или каптала, које је прихваћено као доказ; *Intimata, resolutiones regiae* – краљевска решења, посебно у парницама у погледу племства (Laszowski 1903: 5).

Докази за племство могла су се врло брзо набавити, понекад и парницом – *processus nobilitaris*, која је завршавала краљевским решењем. Племићи су у три славонске жупаније исказивали своје племство: *Sub generali comitatus congregatione* – на главној жупанијској скупштини; *Sub particulari comitatus congregatione* – на засебној жупанијској скупштини. У Сремској жупанији од 1772 – 1775. године постојало је посебно поверенство за испитивање проглашујућег племства – *investigatoria nobilitatis deputatio comitatus*. Доказано и исказано племство забележило би се у списе жупанијске скупштине и у посебну књигу „*Catastrum nobilium*“, која је служила као извор за доказивање племства појединих породица. Када је племство ваљано исказано и доказано издавало би се о томе писано сведочанство, које је имало доказну моћ.

Међу добијеним племствоом било је разних занимања (економиста, рачуновођа, судца, правника, лечника, апотекара, трговаца, администратора...), али највише је било војничког племства (поручника, надпоручника, капетана мајора, генерал, фелдмаршала...) (Gross 1978: 28-29). Мало је познато да је међу племићима било и постмајстера (управника пошта). Овде се бавимо постмајстерима, племићима и њиховим грбовима.

ХАРАМИНЧИЋ

У породици се посебно истицао Мирко (Емерик) Хараминчић, власник грофовије Новиград који се налази на Каролинској цести Загреб – Ријека. Када је конкурисао за посмајстера поште Нетретић, имао је 40. година живота. Пошто је изненада умро постмајстер Петар Аспергер, до постављења новог постмајстера, наредбом Дворске канцеларије дужност је обављао посмајстер Јосип Томшић, експедитер поште. На расписани конкурс јавио се већи број кандидата. Тадашњи постмајстер поште Карловац препоручио је да се за новог посмајстера поште Нетретић изабере човек који ће хтети, знати и умети да води пошту. Напоменуо је да да постмајстер мора имати добре коње, јер је линија јако фреквентна. Дирекција поште у Трсту, од више пријављених кандидата, разматрала је само три кандидата (Ковачевић 1968:16). Први је био Мирко Хараминчић – власник грофовије Новиград на Каролинској цести Загреб – Ријека.

Други кандидат, Филип Шуфлај – надстојник грофовије Велики Рибник. Шуфлај је имао 27 година и био је апсолвент филозофије и угарског права. Говорио је више језика: латински, мађарски, немачки и хрватско-српски.

Трећи кандидат Карло Оршић, постмајстер у Северину, потомак чувене племићке породице Оршић, која се први пут спомиње 1442. године у Книну. Губернија у Трсту сматрала је да је најбољи кандидат за постмајстера Мирко Хараминчић. Предлог је упућен Дворској канцеларији у Бечу, која је 8. 8. 1821. године декретом именовала Мирка Хараминчића за постмајстера поште Нетретић. Хараминчић је склопио уговор, положио заклетву и по урученом декрету преузео дужност постмајстера поште Нетретић. Породица Хараминчић добила је племство 11. 11.1808. године. Племство је добио Мирко (Емерик) Хараминчић (Pl. Војнић 1899: 60). Племство је проглашено на Хрватском сабору 1809. године (Pl. Војнић 1848: 311). У последњем попису племића Загребачке жупаније од 1851. године уписани су Павао и Никола Хараминчић (Duišin 1938: 311).

АНДРЕЈЕВИЋ

Андејевић је истакнута српска племићка породица. Андрејевића је било православних и католика, јер је један део породице прешао у католичанство. Само православни Андрејевићи заузимају истакнута места у српском друштву кроз

читав 18. век, а делују и у Аустрији и Уграској (Петровић 1940: 41-42). Највећи број Андрејевића потписује се као Андреовић. У највећем делу, Андрејевићи живе и делују у Сремским Карловцима. Међу најугледнијим члановима ове породице били су Петар, трговац у Карловцима и Андреј Андрејевић, администратор карловачког доминиона и постмајстер поште у Петроварадину. Први пут се са овим презименом сусрећемо 1713. године у архивској грађи карловачког магистрата - Петром Андрејевићем³. Петар се бави трговином која му је доносила огромне приходе. Зато он обнавља цркве, манастире и подиже задужбине. Узео је у закуп Јарковце на којим је узгајао стоку. Обновио је цркву и манастир Ковиљ. После овога његово име се више не појављује у писаним документима. Као актери у онадашњем српском друштву јављају се 1730. године браћа Андреј и Јаков Андрејевић. Претпоставља се да су били Петрови синови, јер су били богати а били су на завидним положајима. Браћа су имала имање у Сремским Карловцима. Јаков је постмајстер – управник поште у Бешки 1731. године. Јаков се појављује као епитроп бешчанске цркве (Руварац 1903: 333). Андреј Андрејевић је у то време био администратор доминиума барона Инфелина. Браћа су се бавила и трговином, трговали су од Беча, Осијека до Београда. Поред тога што је са братом саградио торањ на цркви Велике Ремете, Андреј је подизао и задужбине. Тако је дао 1745. године Жефаровићу⁴ да изради бакрорез „Вазнесење Христово“ за манастир Комоговина (Kolendić 1931: 85). Веома значајну улогу имао је Андреј за време патријарха Арсенија IV Јовановића Шакабенте. Наиме, 12.9.1742. састали су се народни прваци у Карловцима на договор. Тада су одлучили да траже од царице Марије Терезије да сазове Сабор, на којем би се жалили на 46. законски члан из 1741. године. По том законском члану у Хрватској и Славонији није се „признавала“ нити једна друга вера осим римокатоличке. Хрватски сталежи су тражили да се укину све православне (шизматичке) епископије, и сви православни потчине унијатском бискупу. Марија Терезија је потврдила тај закон и проширила га 86. чланом. По том законском члану у Хрватској и Славонији могли су имати поседе само римокатолици. Сада је додато да само римокатолици могу бити спахијски чиновници. За народне депутате изабрани су: епископ Павле Ненадовић, архиђакон Јован Ђорђевић, оберкнез потиски Арсеније Вујић, администратор доминиона карловачког Андреј Андрејевић и народни секретар Јован Крижар. Депутати су се жалили царици Марији Терезији против доношења и потврде тих законских чланова и тражили да се привилегије поново потврде и прогласе у хрватским жупанијама. У тој молби царици Марији Терезији, патријарх титулише Андреја Андрејевића са „Nations curator“. Колико је патријарх Арсеније ценио Андреја Андрејевића види се, поред осталог, из писама које је патријарх писао депутатима у Беч од 29.9.1742. до 20.10.1743. године. Све време патријарх је био у финансијској оскудици, а требало је много новца за издржавање депутације у Бечу. Андреј Андрејевић био је на услузи. Патријарх пише депутатима

3 Петар је са царинским звањем купио за 900 форинти камералну кућу у Карловцима. Ради се о великој кући, са подрумом и у добром стању.

4 Жефаровић (1690 - 1753), српски сликар, зограф, бакрорезац, калиграф, писац, песник и преводилац.

у Беч да му је помоћ за рад депутације дао 2000 форинти Андреј Андрејевић. Када Андрејевић није имао више новца патријарх је издао „картабианку“ с потписима од клера и народа и дао је Андрејевићу да је уновчи. Исто тако, патријарх је писао још неколико пута депутацији у Беч и хвалио Андреја за народне заслуге. Јаков је водио унутрашњу трговину куће Андрејевић. Поред тога Јаков је у Бешки поседовао једну кафану. За вођење послова добијао је годишњу плату до 276 фунти. Не треба заборавити да је имао и приход од превоза путника дилижансом. Јаков је продао пошту у Бешки 1753. године неком попу Петру. Тада се помиње Јаков као поштар у Карловцима. Те исте године учињена је канонска визитација манастира Врдник, а митрополит Павле Ненадовић организовао је вечеру ма манастирском грунту. Тој вечери, поред каноника, присуствовао је и Јаков постмајстер карловачки. Јаковљева кућа у Карлоцима пленила је изгледом, а Таубе је рекао да се кућа може пренети у Берлин или Беч, јер би за њу рекли да је заиста лепа. (von Taube 1777: 97-98).⁵ Над улазним вратима барокне куће уклесан је поштански рог, хералдички симбол поште. Поред куће била је сазирана једна шупа, под коју су се склањали диланжисти од непогода. Јаков је имао кћер Ану, која се удала 1776. године за племића Ђуру Сечујца (Laszowski 1903: 82)⁶, оберлајгната из шанца Кузмина. Венчани кум била им је Јелисавета, жена капетана Аврама Путника из Митровице.⁷ Јаков је умро 9. маја 1772. године.

ОРШИЋ

- 5 Ђуро је имао жену Ану Станисављевић и децу: Арсенија, Ђуру, Габријела и Милицу (жену Николе Никшића).
- 6 Ђуро је добио витешки ред Марије Терезије. Постао је барун 1767. године. Стекао је чин генерал мајора 1783. године, а неко време био је дворски саветник.
- 7 Аврам Путник (1732 – 1795). Потиче из старе српске племићке породице. Цар Фердинанд II доделио је племство 1621. године Стефану Путнику, који је као мајор погинуо у Тридесетогодишњем рату. Аврамов отац Албул – Алекса дошао је са братом из Ердеља у Варадински Шанац (Нови Сад). Ту се оженио са Милевом, ћерком протопопа. Имали су четири сина, и то: Стефана, Тому, Аврама и Василија. Василије је био познат као карловачки митрополит Мојсије путник. Аврам је као кадет ступио 1751. године у бродску пешачку регименту. Доспео је до чина генерал мајора. Види: Ђорђе Рајковић, Генерал Путник и његово доба, Летопис матице српске, бр.130, 1882: 1 - 11.

Оршћ је стара племићка породица, која се често назива Славетић, по имању Славетић код Јастербарског, којег су добили 1487. године од краља Матије Корвина. Породица потиче од племена Лапчана и Карињана у Далмацији. Истакнути чланови ове породице били су политичари, жупани, високи војни дужносници, културни радници и мецене. Први пут се Оршићи појављују у једној повељи из Книна 1420. године. Средином 15. века (Oršić Slavetički 1943: 5-14). Оршићи се селе на северозапад и населили су се у Горичкој жупанији, у близини данашњег града Карловца, и стекли имања Липовац, Ореховац и Дол. Краљ Матија Корвин им је 1487. доделио посед Славетић, који се налази северозападно од Јастребарског. Од тада носе наслов „Оршићи Славетички“. Касније су добили и друга имања, као Горња Бистра, и Јуркетинец код Вараждина. У 17. веку истиче се Матија Оршић, капетан Војне крајине, који у својим рукама има читаву породичну имовину. Матија је имао сина Фрању (1630 – 1686), који је био вицегенерал Карловачког генералата (*Enciklopedija Jugoslavije* 1965: 391). Био је и велики жупан Модрушке жупаније, а 1675. добио је титулу наследног баруна. Студирао је у Болоњи и посветио се војној служби. Оженио се са Елизабетом Петричевић, кћерком Ђуре Петричевића из Микетинаца, власника Горње Стубице, Јаковља и Празна.

Фрањин син, Антун Оршић, оженио се баруницом Маријом Трезвијом Винтерсхофен, са којом је имао троје деце. Развео се, а децу су му одузета и дата на збрињавање код даље родбине. Племство је проглашено на Хрватском сабору 1744. године за Крсту Оршића (Војничић – Kninski 1848: 27).

У породици се истакао Крсто Оршић (1718 – 1782), вицефелдмаршал царске војске и велики жупан Загребачке жупаније. Истакао се у ратовима Марије Терезије, па је зато добио је титулу грофа. Подигао је дворец у Горњој Стубици. Био је ожењен Јосипом Жичи, Мађарицом са којом је имао једанаестеро деце. Његов син Иван Непомук Оршић (1753 -1817) посветио се војној професији. Именован је у чин пуковника Глинске пуковније. Имао је чин царског краљевског генерал – мајора, и на крају постигао је част намесника врховног заповедника Банске крајине. У младости није могао ни сањати да ће постати поштар. Поштански уред којег је имао био је смештен у његовој кући, јер то је био један од услова за добијање орава бављења поштом. У Поштанској улици, данас Опатичкој број 12 и 14, од 1807. до 1817. године био је управник поште у Загребу. Као управник поште имао је право на део поштарине за писма, као и возарине за путовање. Обавезао се на држање одређеног броја поштанских коња. Имао је четири сина: Аугустина, Вилима, Ернеста и Карла, и две кћерке Антонију и Вилиму. Сви потоћи Оршићи (осим Адамовог сина Ђуре), који су имали децу, вукли су порекло од Ивана Непомука. Његову поштанску службу наставили су његови синови: Ернест као управник поште у Загребу, а Карло као управитељ поште у Северину. Посао грофа Ернеста наследила је 1841. године грофица Јулијана Оршић као управитељ поште у Загребу. Јулијана Оршић је 1848. године била последњи посмајстер у Загребу. Тада се завршава присуство грофовске породице Оршић у поштанском промету. Оршићи су ступили у везе са многим племићким породицама.

ЗИТВАЈ

Племство и грб добио је Фрањо Зитвај, у Бечу, 23.1.1801. године. Фрањо је био поштар и заменик поджупана Сремске жупаније. Племство је добила и његова жена Терезија и њихова деца: Антон, Фрањо, Ладислав, Карло, Јозефа, Јулија, Ивана и Терезија. Племство је проглашено на Скупштини Сремске жупаније, 22.11.1819. године (Laszowski 1938: 98). Јосеф је био 1822. године *vicejudex* Сремске жупаније (рl. Војничић 1848: 211). Фрањо, краљевски дворјаник, заменик поджупана Сремске жупаније, дорошки постмајстер.

ХЕРЦЕР

Племство и грб поделио је цар Леополд II 18.11.1790. године Фрањи Херцеру, управнику поште у Вараждину, његовој жени Каролини и синовима: Јисипу и Фрањи Ксаверу (Војничић 1899: 62). Племство је проглашено на седници скупштине Вараждинске жупаније, 29.5.1818. године (Laszowski 1903. 29). Племство је убележено

у Краљевску књигу – *Liber regius*, бр.55: 78. У Вараждину се налази палата Херцер, саграђена 1791 – 1795. године, настала у стилу касног барокног класицизма. Палату је подигао Фрањо Херцер. Он се обогатио новцем добијеним на лутрији. Врло брзо је банкротирао, па му је палата одузета. На каменом порталау палате у Вараждину уклесан је грб породице Херцер. Породица је у 19. веку постала једна од најбогатијих. Племство није добио заслугом, нити за учињено дело за народ и државу, него га је купио.

Када су у питању хералдички симболи у грбовима ових племића постмајстера онда можемо рећи да се у грбу породице Хараминчић налази симбол орлолав илити гриф. Састоји се од делова орла (канце, кљун и крила) и доњег дела лава. Уши му нису ни лавље ни орловске, већ шиљасте и дуге. Овај хералдички симбол је врло чест у грбовима, а јавља се стојећи или корачајући као што је у овом случају. Обојен је најчешће сребрном, а у нашем случају златном бојом. Занимљиво је да је Олга Ковачевић (1968: 6) објавила породични грб Мирка Хараминчића, на којем се, поред орлолава, налази поштанска труба испод штита, које нема у грбу који је објавио Иван Бојничкић у свом делу „*Der Adel von Kroatien und Slavonien*“. У грбу породице Андрејевић налази се симбол поштанска труба и сребрни коњ. У хералдици коњ се јавља врло често као симбол. Као веран сапутник ратника долази заједно са коњаником у седлу, а понекад сам у прошињујућем положају као у овом нашем случају. Може бити у разном бојама, а овде је сребрне боје. Хералдички симбол поштанска труба говори да су се Андрејевићи бавили поштанским послом. У грбу породице Оршић налази се савијена рука која у шапи држи сребрну сабљу. Сабља има савијено сечиво, оштрице се према врху смањују. Ова се сабља разликује од турске сабље која се према врху проширује, а сужава се сасвим при врху (кривошија). Иначе сабља као хералдички симбол врло чест је у српски, хрватским и мађарским грбовима. У грбу породице Ситај налази се топ. Топовско му је грло окренуто према десном рубу штита. У хералдици топ је често приказан у паљби, као у грбовима племића Срба граничара⁸.

На крају можемо слободно констатовати да је на подручју Хрватске, Славоније и Војводине у 18. и 19. веку, поред лекара, апотекара, правника, рачуновођа, трговца, свештеника, било и постамајстера – управника пошта који су добијали племство и грб за своје заслуге. До данас ова тема није адекватно хералдички истражена и обрађивана. Зато нека овај рад буде подстицај за даљња истраживања на ову тему.

ЛИТЕРАТУРА

- Атлагић 2011: Марко Атлагић. *Српско племство и грбови у Дубровнику, Далмацији, Хрватској и Славонији*, Косовска Митровица: Филозофски факултет.
- Војничкић 1908: Ivan Bojnicic – Kninski. *O plemstvu s osobitim obzirom o hrvatskom plemstvu*. Zagreb: Družba hrvatskog zmaja.
- Војничкић 1894: Johannes Bojnicic – Kninski. *Series nobilium quorum litterae armales in general congregationeibus regnorum Croatiae, Slavonise et dalmatiae publicitate et acceptate sunt A 1557. -1848*. Zagrebiae .
- Војничкић 1899: Ivan pl. Bojnicic. *Der Adel von Kroatien und Slavonien*. Nurnberg.
- Gross 1976: Mirjana Gross. *O položaju hrvatskog plemstva u strukturi elite u sjevernoj Hrvatskoj potkraj 19. i početkom 20. stoljeća*. *Historijski zbornik*, god. 2, br. 32. Zagreb.

8 Zmajic, *Heraldika*, Golden marketing, Zagreb, 1996: 60.

- Duisin 1938: Antun Duisin. *Codex des Adels in Croatien, Slavonien, Dalmatien, Bosnien – Herzogovina, Dubrovnik und Vojvodinaa. knj.1.* Zagreb
- Enciklopedija Jugoslavije 1965: *Enciklopedija Jugoslavije.* knj. 7. Zagreb: Jugoslovenski leksikografski zavod.
- Zmajić 1996: Bartol Zmajić. *Heraldika.* Zagreb: Golden marketing.
- Klajić 1968: Bratoljub Klajić. *Veliki rječnik stranih riječi,* Zagreb: Zora.
- Kolendić 1931: Petar Kolendić. Džefarović i njegovi bakrorezi, *Гласник исиїоријскої друшїїва у Новом Саду, књ. IV.*
- Ковачевић 1968: Олга Ковачевић. Племићи конкуришу за поштаре. *ПТТ Весник.* Год - 2. бр. 31. Београд: Информативни лист заједнице ПТТ.
- Laszowski 1903: Emilij Laszowski. *Catastrum nobiliucomitatus: de Posega, Syrmio et Virovitica,* Zagreb: Tiskara Antuma Scholza.
- Oršić 1943: Antun grof Oršić Slovetički. *Rod Oršića.* Zagreb.
- Петровић 1940: Коста Петровић. Стари Карловчани. *Гласник исиїоријскої друшїїва.* књ. 13. Нови Сад.
- Рајковић 1882: Ђорђе Рајковић. Генерал Путник и његово доба. *Лейтїоїс маїїице срїске,* бр. 130. Нови Сад: Матица српска.
- Руварац 1903: Димитрије Руварац. *Оїис фрушкїоїорских манасїїира ог 1753.* Сремски Карловци: Српска манастирска штампарија.
- Taube 1777: W Taube. *Historiche und geographiche des kongreichs Slavoninen und des Herzogthums Syrmien.* Leipzig.
- Hauptmann 1950: Ljudmil Haptman. Hrvatsko plemstvo. *Rasprave.* br. 1. Zagreb. Jazu.

Nina M. ATLAGIĆ

NOBLE POSTMASTERS AND THEIR COAT OF ARMS IN CROATIA, SLAVONIA AND VOJVODINA IN THE 18TH AND 19TH CENTURIES

SUMMARY

Since the French Revolution in 1789, the nobility has ceased to be the ruling class in society. Since then, nobles began to use only certain privileges: the use of a noble title, the use of a coat of arms, an epithet, the right to join certain knightly orders and other rights. In the area of Croatia, Slavonia and Vojvodina, nobility could be acquired in various ways: royal donation, coat of arms, perfection, adoption and indigence. Among those who received nobility were various professions: accountants, judges, veterinarians, doctors, pharmacists, merchants, officers and other professions. It is little known that some postmen also received nobility for certain services they rendered to the state. These four families, which we describe in this paper, were among the postmen. These are the families: Haraminčić, Andrejević, Oršić and Zitvaj. For each family, according to international methodology, we provide the time when they received the nobility, who received the nobility, the occupation of the recipient of the nobility and brief biographical information. We also bring a picture of the coat of arms for each family.

Keywords: Serbian nobility, coats of arms, Croatia, Slavonia, Vojvodina.